

Könyveinkről

— Ormós Béla —

Könyveink ez időszerinti kiállítása annyiféle kül- és belalakot ölt, más-más díszítésekkel, hogy igazán örül a szakember, ha összehasonlitja ezt ama nehézkes korrallal, midőn még majd minden könyvünk egyforma mintára, egyforma beosztással s alakokkal készült.

Azon XV. századbéli szokás, midőn a könyvek alakja magasságban és szélességben úgyszólván egyforma volt, ma már el sem képzelhető; azóta e téren oly nagy haladást tettünk a finomabb műízléssel párosult tipografiai kiállítás s a tetszetősebb alakokat illetőleg, hogy méltán meg lehetünk elégedve önmagunkkal s nem kell a külföldtől, mint a modern nyomdászat zászlóvivőjétől, kölcsönkérnünk az útírányt! A ki időt és fáradságot vesz magának arra, hogy a nyomdászat titkaiba betekintszen s így figye-

lemmel kíséri a nyomdászat fokozatos haladását. tapasztalhatja, hogy mindig nagyobb s nagyobb tért hódít az egyöntetűség s ezzel együtt a könyveinken végigvonuló egyszerűség.

Tapasztalható ugyan még olykor ma is az egy könyvformához való ósdias ragaszkodás, mely a Tatór Péter-féle könyvekre enged emlékeztetnünk ugy a kiállítás és beosztás, mint a betűk megválasztása, az alak s mindama fontos szabályok hiánya folytán, mivel szedője nem birt elég lelki erővel arra, hogy e hétköznapiasságot levetközve, szabad gondolatainak szabad folyást engedjen, szóval hiányzik hozzá az önbizalom, mely egyik sarkalatos erénye kell hogy legyen az önállóan dolgozni tudó egyéneknek.

A könyvek díszítése és annak megkedveltető alakja nagyban elősegíti a vásárlási kedvet is, mint olyan, mely a lelket gyönyörködtető s tetszetős voltánál fogva hat a kedélyre.

A vásárló közönség a külsínre manapság már sokat ad; nekünk nyomdászoknak azonban nem szabad elkapadni hagyni magunkat pusztán a külsín rovására, mert gyakran a szemnek tetsző czikornyás káprázatok silány tartalmat foglalnak magukban ugy az író, mint a szedő dolgát illetőleg.

Véleményem szerint a könyv külalakján előmlő elegáncziának végig kell simulnia az egész könyv belsején is, hogy az egy összhangzatos egésznek képezzen, mert míg a külalak — a boritékot értem — csak addig szolgál a paradirozásra, míg be nem kötik a könyvet, addig annak belseje örök időkre is szólhat, századok multán is hirdetve ama kornak érdemét, melyben az készült.

Ha a szedő a könyv készülése alkalmával jól föl-fogott, helyes technikai gyakorlottságát akarja kimutatni (mert sokan úgy vélik: ha ők jó boriték-[Umschlag-] szedők, már accidens-szedők, ha pedig accidens-szedők, úgy már mindentudók), nem elég ám, ha csakis a boritékra fordítja minden törekvését, hogy az minél sikerültebb legyen, hanem el kell azt kezdeni a könyvnek figyelmes áttanulmányozásával, megtudandó, mily irányú a könyvnek tartalma: tárgyilagos-e vagy tudományos az, avagy szépirodalmi-e, mert e kettő között nagy különbséget kell tennie a nyomdásznak. Az egyik megkívánja, hogy ama komoly tudományos szellem, melyet tartalmaz, kifejezést nyerjen a könyv kiállítása által is, addig a másik: a szépirodalmi vagy verses elbeszélések, már éppen annak ellenkezőjét kell hogy visszatükrözzék.

Nagyobb nyomdáknál a munka folytatólagos menete érdekében úgy van berendezve a könyv készítése, hogy mások szedik annak szövegét, más tördeli azt és más készíti annak boritékját is, miből aztán egy kis figyelmetlenséggel bekövetkezhetik az az eset, hogy a kölcsönösen előre meg nem állapított irány hiányában, mindegyik más-más stílust követ, a mi aztán a kritikus szemében a szakértelem megrovását vonja maga után.

Ha az áttanulmányozással készen vagyunk, tudni fogjuk azt az irányt, melyre törekednünk kell, hogy a könyvek kiállításán is mintegy végig vonuljon ama hangulat, melyet a könyv ki akar fejezni.

Komoly irányú műveknél semmiesetre sem engedhető meg a tarkázó izetlenség, sem holmi czikornyás betűk vagy ékítmények alkalmazása. Van a nyomdászatnak ma már minden iparágat, művészetet és

tudományt szimbolizáló alakja, melyeket a mű hangulatához mértén alkalmazhatunk. A nagyobb nyomdák mindenesetre könnyebben vihetik keresztül az egyöntetűséget, mint a kisebbek, hol hiányos a berendezés s hol talán a főnök is inkább a *minél többre*, mint a műízlésre ad valamit; legyenek tehát e tekintetben a nagyobb s jobban berendezett nyomdák az irányadók, kikről eddig is csak elismeréssel nyilatkozhatunk. Mint tehát már említém, a készülendő könyvnél az áttanulmányozás kell hogy az alapot képezze.

A komoly irányú műveknél vegyünk komoly betűket nemcsak a tartalomhoz, hanem a cikkek egyes fejezeteihez is. A fejezeteknél alkalmazandó léczek is legyenek hason irányúak, sőt még a kezdőbetűket is abból a fajtából vegyük, a mily fajta a szöveghez fölhasznált betű; nem szabad itt figyelmen kívül hagyni a fejezeteket lezáró díszítményeket sem, nehogy olyat találjunk alkalmazni, mely az érzékre élénkebb benyomást gyakorolna; ennek épp oly egyszerűnek, komolynak kell lennie, mint az egész könyvnek, mert csak így érhető el az egyöntetűség.

Sokkal több életrevalóságot kell kifejtteni a szépirodalmi műveknél. Elmésebb szedők itt meg is mutatják ízlésüket, érzéküket és gyakorlottságukat a könyvek megkülönböztetett kiállítása által, mert itt nem köti meg a kezét a sablonszerű szokás; főleg a külalakra nézve itt sok oly, a könyv hangulatához mért dolgokat lehet alkalmazni, melyekre a komoly irányú könyveknél nem is gondolhatunk.

Ha klisékkel is kell dolgoznunk s ezzel esetleg a borítékot is hatásossá akarjuk tenni, jelezve, hogy a belső tartalom is ilyet rejt magában, azt csak úgy

tehetjük, ha az alakokat szimmetrikusan rendezve, a díszítendő tér és képek alakjait és sajátságait, nemkülönben az általa elérni óhajtott célt is szigorúan szemmel tartjuk. Egyik a másik nélkül hiányos lenne, mely által csak a könyv szenvedne hátrányt.

Ha azt akarjuk elérni — s kell is, hogy minden szedő arra törekedjék — hogy a készülendő könyv nyomdász-szempontról minden tekintetben megállja helyét, úgy tartsuk szemünk előtt a következő figyelemreméltó utasításokat.

Midőn már a mű irányával tisztában vagyunk, azaz tudjuk, milyen fajta betűkből szedjük a szöveget, következik az arányok megállapítása. Az arány a nyomdászatban nagyon fontos szerepet játszik és összefügg a könyv megtördelésével és kiállításával. Nemcsak az egyes díszítő részek szimmetrikusan elhelyezendő darabjaira kell figyelmünknek kiterjednie, hanem a sorok és szavak egymás közti távolságára is, úgy értelem szerinti csoportosítás, mint a konvencionális elhelyezés által. Mert hisz arány nélkül még csak egy névjegyet sem állithatunk elő tetszősen.

A sorok ízléses csoportosításánál figyelemmel kell lennünk még a betűk nagyságára is, nehogy az aránytalanul nagy vagy kis betűkkel rontsuk az összhangot.

Végül még az egyöntetűség elérése és az *alak* meghatározása az irányadó. Ezt már a szerzővel kell megállapítani, a kik által azonban ne hagyjuk magunkat befolyásoltatni az ő ízlésük szerinti kiállítást illetőleg, azaz csakis addig hajoljunk a szerző urak szavára, míg azokat a tipografiai kihágások nélkül megtehetjük.

Vannak még oly könyvalakjaink is, melyek jobban a reklám kedvéért készülnek, mint pl. az árjegyzékek.

Itt már nem annyira a szoros szabályokhoz való ragaszkodás, mint inkább a hatáskeltés a főirányadó és a szedőnek egy szép nagy árjegyzék készítésénél sok mindenre ki kell figyelmenek terjednie, hogy minden igénytelen dolog, melyet a kereskedő kínál, kitűnjék, mintegy kínálgatva magát.

A képes árjegyzék-szedőnek egyszersmind jó accidens-szedőnek is kell lenni, hogy még itt is meg tudja különböztetni a meg- és meg nem engedhető dolgokat, a reklámhajhászat kikerülésével.

Bizony-bizony nehéz pálya a hatodik nagyhatalom! Vannak már bizonyára nagy tehetségek szolgálatában, kiket nem kell buzdítani, tette serkenteni; sokat lenditene azonban mégis a szakismeret ápolásán a *szakiskola*, mely ma már égető szükségünkké vált.

Reméljük, a jövő majd ezt is meghozza!

